

SDÜ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

ULUSLAR ARASI BEKTAŞİLİK VE
ALEVİLİK SEMPOZYUMU I

BİLDİRİLER VE MÜZAKERELER

THE 1ST INTERNATIONAL SYMPOSIUM on

BEKTASHISM and ALEVISM

28-30 EYLÜL/SEPTEMBER 2005

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	143394
Tas. No:	297.62 ULU.B

ISPARTA

SDÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 20
BİLİMSEL TOPLANTILAR SERİSİ: 7

Yayına Hazırlayan
Sempozyum Düzenleme Kurulu

Çözümleme

Sadettin Özdemir- Yusuf Açikel- Ramazan Uçar- Nevin Karabela- Haluk Songür- Nuri Tuğlu
Aynur Erginekin- M.Sadık Akdemir- Nejdet Durak- Sevim Özdemir- Adem Efe-
Ali Bulut- H.Tevfik Marulcu-Kamile Ünlüsoy-Hülya Altunya-
Ünal Yerlikaya- Mustafa İlboğa- B.Bengü Tortuk- Kevser Çelik- Hatice Mesci

İngilizce ve Arnavutça Çeviri

İ.Hakkı Göksoy-Adnan Koşum-Bilal Gökır-Bilal Sambur-İ.Latif Hacinebioğlu- Kamile Ünlüsoy-
Rudina Diko-Adnan Matkaya

Haritalar

Kadir Temurçin

Kapak

Nejdet Durak

ISBN 975-7929-87-5

Birinci Baskı

Kasım 2005 İSPARTA

Yazılann sorumluluğu yazarlarına aittir; kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir

İsteme Adresi: SDÜ İlahiyat Fakültesi İSPARTA

Tel: 0 246 211 38 81 Faks: 0 246 237 10 58

Baskı: Fakülte Kitabevi Baskı Merkezi

Fakülte Kitabevi Yayın Dağıtım Pazarlama Ltd.Şti.

Kutlubey Mah.1004 Sokak Nu:15 / B İSPARTA

Tel: 0 246 233 03 74&75 Faks: 0 246 233 03 76

e - mail : fakultekitavebi@yahoo.com.tr

ALEVİ KİMLİĞİNİN YENİDEN İNŞASI (Cem Vakfı Örneği)

M. Saffet SARIKAYA*

Türkiye'nin modernleşme serüveni Batılılaşma ile birlikte XIX. yy'ın başlarına kadar gider. Bu serüvende cumhuriyetin ilk yıllarında atılan radikal adımlar, özellikle 1950'lerden itibaren giderek hızlanan sosyal ve ekonomik değişimle birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Kentleşme ve Avrupa'ya işçi göçü olgusu bu ivmenin sonucudur. 1980'li yıllardan itibaren ise iletişim teknolojisinin gelişimi ve buna bağlı oluşan küreselleşme, dünyanın siyasi ve konjonktürel dengelerindeki değişim Türkiye'nin modernleşme sürecine doğrudan tesir etmiştir.

1970'li yıllarda belirgin şekilde yaşanan sağ-sol eksenli ideolojik kamplaşmalar ve mücadeleler, 80'li yıllarda yerini yeni değerlere bırakmıştır. Esasen modern dünyanın karşılaştığı çıkmazlara bağlı olarak dinin yeniden yükselen değer olması ve Türkiye'nin kendi iç dinamiklerinin neticesi kendilerini çeşitli dinî söylemlerle tanımlayan gruplar ve zümreler giderek ön plana çıkmaya başlamışlardır. 1989'da Doğu Blokunun çökmesi Kapitalist ve Marksist söylemleri yeni arayışlara yöneltmiştir.

İşte bu bağlamda şehirlerde neşv ü nema bulan pek çok dini grup gibi kentli Aleviliğin de dini paradigmalarıyla ilgili olarak ve geleneksel yapısından farklı yeni arayışlara yöneldiği görülmektedir. Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilikle ilgili yayın furyası bu tarihlerden itibaren başlar. Ancak bu furyada Alevilik ve Bektaşilik adına söz söyleyenlerin ve kaleme sanılanların büyük çoğunluğunun öncelikle yeterli bilgi birikimine ve donanımına sahip olmayışları, yakın geçmişten gelen ideolojik alışkanlıkları ve modern kapitalist zihniyetin fırsatçılık anlayışıyla rant peşinde olmaları ve sair nedenler Alevilik ve Bektaşilik olgusunu doğru algılayıp çözümlenmek yerine daha karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir.

Bu arada Alevi ve Bektaşiler, kent hayatında bire bir karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmek zorunda kalmışlardır. Onlar, geleneksel yapıdaki çeşitli kurumların dönüşümü, dini ayinlerin uygulanmasıyla ilgili karşılaşılan zorluklar, büyük ölçüde şifahi kültürle sonraki nesillere aktarılan tarih ve inançlarla ilgili bilgi eksiklikleri ve yorum farklılıkları, kendilerinin dışındaki resmi kurumlar ve ötekilerle ilişkilerinin niteliği, geleneksel yapıdan farklı olarak, Alevi ve Bektaşiler öncelikle yeni nesillerin de dertlerine derman olacak kendi kimliklerini tanımlama ve ifade etme ihtiyacını fark etmişlerdir. Böylece bir taraftan bu ihtiyacı karşılamak üzere süreli yayınlar çıkartılırken bir taraftan da kentlerde dini ayinlerini yapabilecekleri camilerden farklı bir mekan ihtiyacını mevcut kanunlar çerçevesinde birer kültür merkezi işlevine sahip "cemevi" denilen mekanlar yaparak gidemişlerdir. Bu aktivitelerin sürdürülebilmesi için demekler ve vakıflar kurulmuştur. Kısaca Alevilik ve Bektaşilik benzeri dini gruplar gibi modern vasıtaları kullanarak kent hayatına uyum sağlama yani dönüşme sürecindedir. Bu süreç ekonomik şartlara bağlı olarak modernleştiği ölçüde taşrada da benzer şekilde yaşanmaktadır.

İşte CEM/Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı da İstanbul merkezli olarak bu süreçte ortaya çıkan, bugün merkez teşkilâtın dışında 20'den fazla¹ şubesi bulunan önemli bir

* Prof. Dr., SDÜ İlahiyat Fakültesi, Isparta/TÜRKİYE

¹ Ali Uysal'ın verdiği rakam İstanbul'da 10, İstanbul dışında 13 ve yurt dışında 6 olmak üzere 29'dur. "Alevi Örgütlenmesi Bünyesinde Cem Vakfı ve Faaliyetleri" Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Yayınlanmamış YL tezi), İstanbul 2002, 60-70. Ancak gerek yazarın verdiği bilgiler gerekse Vakfın web sayfasındaki linklerden bu şubelerin tamamının faal olmadığı anlaşılmaktadır.

yapılanmadır. Daha 1966 yıllarda *Cem Dergisi* adıyla başlayan çaba,² faaliyetlerin odak noktasında karizmatik bir lider konumundaki Prof. Dr. İzzettin DOĞAN'ın etrafında ve onun yönlendirmeleriyle şekillenmiştir. Bu nedenle öncelikle DOĞAN hakkında kısa bir bilgi konunun açılımı açısından faydalı olacaktır.

Vakfın kurucusu ve mütevelli heyet başkanı Prof. Dr. İzzettin DOĞAN 1940 Malatya doğumlu olup Ocakzadeği Ağuçan Ocağına mensup bir dededir. Eğitimi İstanbul'da yapan Doğan, 1964 yılından itibaren intisap ettiği üniversitede Devletler Umumi Hukuku bilim dalında akademik kariyerini tamamlayarak 1994'den beri Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Prof. Dr. olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Babasının Balıyan aşiretinin dini ve politik lideri oluşu, feodal yapıyı ve politik hayatı yakından tanımasını sağlamış; ancak o, feodal yapıyı gerektiğinde kullanan fakat reddeden, hukukun üstünlüğünü kabul eden, politik ve dini çevresinden aldığı misyonla Aleviliğin haklarını, demokrasi ve insan haklarını savunan bir kişilik olmuştur.³

Cem Dergisi 24 yıl aradan sonra 1991'de yeniden yayın faaliyetine geçmiş; 56. sayıdan sonra altı aylık bir ara verilmiştir. Daha sonra Vakfın yayın organı olarak yenilenmiş bir şekilde okuyucunun karşısına çıkmış ve bazı kesintilerle 127. sayıya kadar (Ocak 2003) kadar yayınlanmıştır. Dergideki yazılar beş grupta tasnif edilebilir:

1. Alevilikle ilgili eğitim amaçlı yazılar;
2. Alevilikle ilgili tarihi şahıslarla ilgili yazılar;
3. Alevilikle ilgili güncel etkinlikler;
4. Alevilikle ilgili resmî ve güncel problemlerin ele alındığı yazılar;
5. Günümüz Aleviliğiyle ilgili yazılar.⁴

Dergi 1992'den itibaren Alevi Kurultayı çağrısında bulunmuştur.⁵ Dergi bu yılın müteakip sayılarında da Kurultayla ilgili yayınlar yapmış olmasına rağmen Alevi zümreleri arasında bilinen sebeplerle hem Kurultayın toplanması hem de örgütlenerek vakfın kuruluşu gecikmiş ve 27.03.1995 tarihini bulmuştur.⁶ Vakfın kuruluş amacı Resmî Kuruluş Senedinin üçüncü maddesinde şöyle belirtilir:

MADDE III -Evrensel kültür değerlerini yakalayan engin ve eşsiz kültür mirasımızın özellikle tasavvuf kültürünün araştırılması, ortaya çıkartılması, geliştirilmesi ve korunması, ülkemiz kültür hayatının uluslar arası kültür değerlerine katkıda bulunması amacı doğrultusunda seminer, briefing, konferans, tartışma, sohbet toplantıları, araştırmalar, kurslar ve benzeri toplantılar düzenlemek, kültürel faaliyetlerde bulunmak, aynı amaçla çalışan gerçek ve tüzel kişilere yardımcı olmak, hiç bir din, dil, cins, renk ve ırk ayrımı yapmaksızın yetenekli fakat maddi imkandan yoksun öğrencilere her türlü eğitim, öğretim ve barınma olanakları ile çağdaş bir toplumda gerekli sevgiyi geliştirmek ve dayanışmayı sağlamak amacıyla birleştirici bir istikamette katkıda bulunmaktır.⁷

Vakıf başkanı İ. Doğan'da bir yazısında vakfın amaçlarını daha somut olarak şöyle açıklar:

² Dergi ilk defa 1966'da Abidin Özgünay'ın sahipliğiyle yayınlanmıştır. Özgünay ve Doğan'ın birlikteliği onun geçtiğimiz yıllarda hakka yürümesine kadar devam etmiştir.

³ İ. Engin "Türkiye'de Alevi Bir Önder: İzzettin Doğan", 18.

⁴ Tasnif için bk. S. Murat Okan, "Etnisite Din ve Kültür İlişkisi: Aleviliğin Tarihsel Boyutu ve Cem Vakfı Örneğinde Bugünü Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Değerlendirme", Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enst. Ankara 1999, (yayınlanmamış YL tezi), 111.

⁵ "Alevi Kurultayına Doğru", *Cem Dergisi*, sayı 13, (Haziran 1992), 33.

⁶ Konuyla ilgili tartışmalar için bk., A. Uysal, 30-50.

⁷ <http://www.cemvakfi.org>

Vakfın birincil amacı, XVI. yy'ın birinci çeyreğinden itibaren siyasi nedenlerle Alevî-İslâm'ın üzerinde bilerek insafsızca ahlaksızca çökertilen sisin dağıtılması, Alevî-İslâm anlayışının ortaya çıkartılmasıdır.

Bu amaçla alınan ilk karar, tüz bir çalışmadan sonra Alevilerin bilgi ve bilgili insanlarıyla Sünnî-İslâm'ın tarafsız bilim adamlarından oluşacak bir heyetle Aleviliğin tanımını yaptırmak ve bu tanımları kitap halinde kamuoyunun bilgisine sunmaktır.

Ayrıca planlı projeli cemveleri yaptırmak, Alevilerin Diyanette temsilini sağlamak, ders kitaplarına Alevilikle ilgili bilgilerin konulmasını sağlamak, resmi televizyon kanallarından Alevilikle ilgili yorumların yer almasını sağlamak.⁸

Gerçekten de Vakfın yapılanması ve faaliyetlerinin bu amaçlara uygun olarak oluşturulduğu gözlenmektedir. Vakıf bünyesinde Araştırma Merkezi, Kütüphane ve Kültür Arşivi, Hazırlık Dershanesi, Alevî İslâm Din Hizmetleri Başkanlığı, Cem Radyo, Dosteli Yardım Komisyonu ve Cemveleri bulunmaktadır. Ayrıca Cem Dergisi ve diğer yayın faaliyetleri yanı sıra "Anadolu İnanç Önderleri Topantısı I ve II",⁹ "Din ve Devlet İlişkileri ve Türkiye'de Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması" Sempozyumu gibi önemli toplantılar ve Cem evleri bünyesinde çeşitli vesilelerle gerçekleştirilen periyodik panel seminer, konferans vb. toplantılar düzenlenmektedir. Yakın geçmişte oluşturulan Dosteli Yardım Komisyonu, geçtiğimiz yıl 6.000 civarında aileye eğitim-öğretim dönemi başlarında kırtasiye ve kitap, kış başında yakacak ve giyecek olmak üzere çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yine diğer Alevi gruplarından farklı olarak özellikle kent kültüründe bir ihtiyaç haline gelen "cem evleri" gerçekleştirilen bir proje yarışmasıyla düzenli kompleksler halinde, başta merkez binası olmak üzere Vakfa bağlı şubelerde de uygulanarak diğer Alevi zümreleri için örnek oluşturmuştur. Burada başta cem ayininin icra edilebileceği geniş bir mekan, cenaze hizmetleri, kurban hizmetleri, yemekhane, kütüphane vb. hizmetlerin yerine getirilebildiği geçmişteki imarethanelere benzer bir yapı meydana çıkmıştır.¹⁰

Bütün bu yapılanma ve faaliyetler esasen CEM Vakfı tarafından şekillendirilme ve sistematize edilmeye çalışılan Alevî-İslâm anlayışına yöneliktir. Bu anlayışın mimarlığını ve liderliğini Prof.Dr. İzzettin Doğan üstlenmiştir. Nitekim CEM Vakfının Dergisi, Radyosu ve diğer yayın faaliyetlerinde Doğan her zaman önemli bir yere sahip olmuştur.¹¹ Biz Doğan'ın görüşlerini Vakfın faaliyetleriyle birlikte analiz ederek Vakfın hedeflediği Alevî-İslâm anlayışının çizgilerini belirlemek istiyoruz.

Doğan Alevî-İslâm'ın hangi anlayışı savunduğunu şu cümlelerle açıklamakta;

Peki Alevî İslâm neyi savunuyordu? Hangi İslâm anlayışını? Çok basit ve herkesin anlayabileceği bir şekilde ilahi gerçeğe Kuran'ın bir hükmünden varyyorlardı. Kuran'da Tanrı "alemi kendî özümnden yarattım, sana şah damarımdan daha yakınım" diyordu. Demek ki insan Tanrı'nın, zerresinden-özünden yaratılmıştı. İnsan

⁸ İzzettin Doğan, "Merhaba", *Cem Dergisi*, sayı: 50 (Temmuz 1995), 8.

⁹ Birincisi 16-19 Ekim 1998'de yaklaşık 700 dede, baba ve ozanın katıldığı toplantı dört ayrı salonda sekiz oturum halinde gerçekleştirilmiştir. Toplantı kitabı daha sonra Ayhan Aydın tarafından yayınlanmıştır. Toplantı şu alt başlıklar içerir; Tarihsel geçmiş, inançsal geçmiş, inanç esasları, Alevilik-Bektaşılık-Mevlevilikte Temel Kurumlar ve İşlevleri, Anayasa ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Alevî Bektaşî ve Mevlevî Edebiyatı ve Folkloru, Günümüzde Alevîlik Bektaşîlik Mevlevîlik, Cem Kültür Evleri ve Tasavvufî İslâm Enstitüsü.

İkincisi 12-14 Mayıs 2000'de yaklaşık 1500 kişinin katılımıyla 12 oturum 2 Müzakere oturumu şeklinde gerçekleştirilmiştir. Önceden hazırlanan soruların katılımcılara gönderilmesiyle daha verimli bir çalışma hedeflenmiş; akademisyenlerin de desteğiyle bunda başarı sağlanmış, bildiri kitabı yine Ayhan Aydın'ın editörlüğünde yayınlanmıştır.

¹⁰ CEM Vakfının faaliyetlerinin bir dökümü için bkz., <http://www.cemvakfi.org/faaliyetler>

¹¹ Nitekim onun görüşleri ve faaliyetleri Ayhan Aydın tarafından 2000'de İzzettin Doğan'ın *Alevî İslâm İnanca, Kültürü İle İlgili Görüş ve Düşünceleri* adıyla yayınlanmıştır. Daha sonra eserin genişletilmiş baskıları yapılmıştır.

kutsallık içeren bir mahluktu-varlıktı. Hacı Bektaş-ı Velî'nin dediği gibi, kendini tanıdıkça Tann'ı da tanırısın. Öyleyse İnsanı incitmek, kırmamak gerekirdi. Onu kırmak Tann'ı incitmek anlamına gelirdi.

Eğer insanın kutsal bir öz içerdiğine inanıyorsanız ve eğitimin temeline de bu düşünceyi yerleştiriyorsanız yetiştireceğiniz kuşaklara vereceğiniz hedefler de bellidir. Cebir ve şiddetten kaçınan kin ve nefrete yer vermeyen ama üç günlük dünyada haksızlığa ve zulme direnmekten çekinmeyen, yasalara saygılı, insanlar arasında ayırım yapmayan, dini, ırkı, cinsi ne olursa olsun insanlara eşit sevgi ve saygıyla davranan kuşaklar yetiştirirsiniz. Mustafa Kemal'in Laik Cumhuriyet rejimiyle gelmek istediği nokta da buydu. Anayasamızın 10. Maddesinin Sayın Cumhurbaşkanımız A. Necdet Sezer'in bu yıl Hacı Bektaş'ta ifade ettikleri gibi hiçbir yorumu yer bırakmayan açık ve emredici ifadesi de bu istikamettir.

Görüldüğü gibi o, tasavvuf felsefesinden hareketle insan merkezli bir dünya görüşü geliştiriyor. Buna göre Tann'ın kendi özünden yarattığı alemin zübdesi insandır ve Tann ona şah damarından daha yakındır. Bu yakınlıkta insanın Tannıyla ilişkisi onu tanımakla başlar, ancak onu tanımanın yolu, insanın kendini tanımasından geçer. Kısaca "Küntü kenz sırrı" ve "men arafe"nin açılımı diyebileceğimiz bu açıklamada, insanın Tannısal özü onun eğitimine de etki eder ve insan her türlü cebir, şiddetten kaçınan, kin ve nefretten uzak, zulme direnen, yasalara saygılı, insanlar arasında dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Bunun ideal biçimi de laik düzende yatar. Mustafa Kemal'in yapmak istediği de budur. Böylece Doğan, tasavvufun geleneksel vahdet-i vücud felsefesinden modern bir laiklik anlayışına ulaşır, bunun uygulayıcısı olarak gördüğü Atatürk'ün çizdiği çağdaş siyasi çizgiyi benimser.

Ancak Doğan'ın endişeleri vardır. O, Alevilere karşı haksızlık ettüğüne inandığı Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilâtının laik düzenin uygulanmasında sıkıntılar yarattığına inanmaktadır. Nitekim 1960 yıllarda *Cem Dergisi*ni çıkarma gerekçelerinden birisi de budur. Buna rağmen diğer bazı Alevi söylemlerinde olduğu gibi Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tamamen kaldırılmasının yerine Alevilerin de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde temsil edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu konudaki uğraşları neticesiz kalınca CEM vakfı bünyesinde Alevi-İslâm Din Hizmetleri Başkanlığı kurulmuştur. Böylece kendilerine ulaşan Alevilere Diyanet İşleri Başkanlığı'na benzer şekilde din hizmetlerinin verildiği bir merkez oluşturulmuştur. Burada yapılan en önemli icraat çeşitli gün ve gecelerde yapılan kutlamalarda birliğin sağlanması, bazı farklılıkların toplanarak teke indirildiği standart bir Cem ayini,¹² adak kurbanı ve cenazeye ilgili verilen hizmetler¹³.

¹² Ali Rıza Uğurlu Dede bir cem töreninin icrasını şöyle sıralar;

- 1) Dede Ceme girer ayakta (darda) olan cemaata dar duası verir.
- 2) Sohbet eder. (Aydınlatıcı konuşmalar yapar.)
- 3) Dede cemaatten razılık ister. Sorunlar varsa çözer. (Küskünleri, dargınları banıştır.)
- 4) Edeb erkâna dâvet eder.
- 5) Sâlat ve selam verilir.
- 6) On iki hizmet görev deyişi okunur. (zakir)
- 7) On iki hizmet sahiplerine dede toplu Dua verir.
- 8) Post serilir ve duaları verilir.
- 9) Tezâkkâr hizmetleri ve duaları verilir.
- 10) Çerağ uyandırılır ve duaları verilir.
- 11) Süpürgeci hizmeti ve duaları verilir
- 12) Gözcü hizmeti ve duası.
- 13) Tевbe duası ve Nad-ı Ali (Hadis) okunur.
- 14) Secde (gülbang) duası
- 15) Duvazıma okunur
- 16) Secde duası
- 17) Tevhid edilir
- 18) Secde duası
- 19) Tevhit edilir.

Alevîliği nitelemeye "Alevî-İslâm" kavramını kullanan Doğan, bununla Alevîliğin İslâm içinde Türklere ait özgün bir yorum olduğunu vurgular.¹⁴ Buradan hareketle o, Alevîliğin tarihi, sosyolojik ve felsefi tanımlarının yapılabileceğini söyler. Buna göre, Türkler İslâm'ı kabullerinden itibaren yeni dini, kendi geleneklerine uygun biçimde geniş bir hoşgörü anlayışıyla, Müslümanlar arasındaki iç savaşlarda zulme uğramış Ehl-i Beyt ailesi yanında yer alarak benimsemişlerdir. Bu benimseyişte özgün kültürel unsurlar özellikle örf etkin rol oynamıştır. Bu anlayışın felsefi temelini ise vahdet-i vücudçu bir varlık anlayışı ve buna bağlı olarak insana duyulan sevgi ve saygı oluşturur. Öte yandan bu anlayış biçimi modern siyasi hayatın temel kavramları olan laiklik, cumhuriyetçilik, demokratlık, hümanizm gibi kavramlarla da bağdaşır. Bu kabulle Doğan, başta Mevlevîlik olmak üzere vahdet-i vücud anlayışına sahip Alevîlik benzeri tasavvufî düşünceleri de bünyesine alan daha geniş açılımlı bir Alevî-İslâm anlayışı geliştirmiştir. Böylece o, geleneksel yapıdaki keskin çizgilere rağmen, sosyal hareketlilik ve değişimin farkında olarak sadece ocağa bağlı geleneksel bir Alevîlik anlayışının ötesinde Babagân Bektaşîlerinden Tahtacılar, Nusayrîlere varncaya kadar farklı Alevî zümrelerini bünyesine alacak bir zihniyet biçimi kurgulamıştır.¹⁵ Dahası bilim adamları başta olmak üzere değişim ve gelişime açık Sünnîlerle, Mevlevîlerle vb. gruplarla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Vakfın bazı zamanlarda gerçekleştirdiği birlik Cemi törenlerinde, yukarıda bahsettiğimiz "İnanç Önderleri" toplantılarında Sünnî Mevlevî katılımcılara yer verilmesi bunun örneklerini teşkil eder.

Prof. Dr. Doğan'ın üzerinde durduğu önemli bir konu da Alevî-İslâm anlayışının öğretilmesi problemidir. Gerçekten de vakfın gayesi ve faaliyetlerine baktığımızda yeni Alevî nesillerin eğitimi için ciddi bir çaba harcadığı gözlenmektedir. Dergiden, radyoya, sempozyumlardan seminerlere Alevî-İslâm eğitimi verilmeye çalışılır. Ancak Doğan, bu çalışmalarını vakıf faaliyetleriyle sınırlı tutmaz, Alevîlerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsil isteminde olduğu gibi Alevî-İslâm eğitiminin de bir şekilde devlet tarafından sahiplenilerek uygulanması gerektiğini çeşitli fırsatlarda vurgular. Buradaki en önemli argümanı 15-25 milyon civarındaki Alevîlerin devlete verdikleri vergilerin sosyal haklar açısından kendilerine hizmet olarak geri dönmeyişidir. Bu konuda, Alevîlerin eğitim ile ilgili taleplerini içeren bir dilekçe geçtiğimiz aylarda Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulmuştur.

Değerlendirme:

CEM vakfı gerek maddi yapısı, gerekse sahip olduğu dini zihniyet biçimiyle bugün AABF, Ehl-i Beyt Vakfı, Pir Sultan Abdal Dernekleri gibi Alevîleri temsil eden önemli büyük

20) Secde duası

21) Mir'acnama okunur ve kırklar semahı yapılır.

22) İstek semahları yapılır.

23) Sakı suyu dağıtılır ve duaları verilir.

24) Mersiyeler okunur.

25) Secde duası

26) Süpürge (Farraş) hizmeti ve duaları verilir.

27) Lokma hizmeti ve duaları yapılır.

28) Çerağ söndürülür.

29) Post kaldırılır.

30) On iki hizmet yapanların toplu duası verilir.

31) Dağılma (Gidene - Durana) duası verilir

Cem bitirilmiş olur. Bkz. <http://www.cemvakfi.org/makaleler>

¹³ Cenaze hizmetleriyle ilgili bkz. Niyazi Bozdoğan Dede "Dedeler ve Bilim Araştırma Kurulu Tarafından Hazırlanmış Cenaze Yıkama ve Kaldırma Düzeni", <http://www.cemvakfi.org/makaleler>

¹⁴ Bkz. Ali Uysal, agt., Ek 2, İ. Doğan ile Yapılan Mülakat, s.111-117.

¹⁵ Cem Dergisi'nin hemen her sayısında bunu gözlemleyebiliriz. Örneğin bkz., Cem Dergisi, sayı:60, Kasım, 1996; sayı: 61, Aralık 1996; sayı: 62, Ocak 1997; sayı:63, Şubat 1997; sayı: 65, Nisan 1997.

yapılanmalardan birisi olmayı başarmıştır. CEM vakfı modern kent kültüründe yeni yetişen Alevi neslin dini kimliğini kazanmaları ve inançlarını yaşayabilmeleri için gerekli ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere Prof. Dr. İzzettin Doğan'ın başkanlığında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Bu ihtiyaçların karşılanması için maddi gücün gerekliliğinin farkında olarak başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun dört bir yanından zengin iş adamları harekete geçirilerek günümüz şartlarında oldukça güçlü bir yapılanmaya gidilmiştir.

Bu yapılırken değişen sosyal şartlar dikkate alınarak Aleviliğin bölünmüşlüğünden kurtarılması için geleneksel yapı ve kabullerin ötesinde bütün alt grupları bünyesinde toplamaya yönelik bir zihniyet biçimi geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu birlik gayreti mevcut kanun ve kurallar içinde kalınarak ve Cumhuriyetin temel değerleriyle banşık bir tavırla bütünleşmiştir.

Buna bağlı olarak da gerek vakıf gerekse kişisel bazda Alevilerin talepleri gündeme getirilirken taleplerin çözüm mercii olarak yine devlet kurumları esas alınmıştır. Bu cümleden olarak örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilâtına karşı çıkmamakla birlikte Alevilerin de Diyanet İşleri Başkanlığı'nda temsil edilmesi ve Sünni Müslümanlar gibi kendilerine din hizmetleri verilmesi görüşü benimsenmiştir. Yine Alevi-İslâm eğitiminin devletin okullarında, öncelikle ders kitaplarına ilgili konuların konulmasıyla; ama orta ve uzun vadede zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin konumunun tartışılarak, müstakil Alevi-İslâm derslerinin verilebileceği bir eğitim biçimi önerilmiştir.

Bana göre CEM vakfının en önemli projelerinden birisini de Alevilerin dini ihtiyaçlarının karşılanabileceği kent kültürüne uygun Cemevlerinin projelendirilmesidir. Böylece hem kurumları itibarıyla geçmişle bağları olan hem de modern dünyanın sorunlarına cevap verebilen kütüphanesi, aş evi, ayin salonu, kurban kesimhanesi, lokma sunulan aş evi, cenaze hizmetlerinin verildiği morg ve gasilhane vb. birimleri bulunan modern yapılar ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte CEM vakfı Alevi-İslâm anlayışının özellikle vahdet-i vücud inancına bağlı başta Mevlevilik olmak üzere diğer benzer grupları da içeren bir genişlikte takdim edilmesi diğer bazı Alevi çevrelerinde ciddi rahatsızlık ve endişeler doğurmuştur. Bu durum Alevilerin kimi zaman dile getirdikleri kendilerinin Sünnileştirilme, dolayısıyla asimile edilmeleri endişesidir. Vakfın farklı zamanlarda büyük organizasyonlar halinde gerçekleştirdiği "*Birlik Cem*"lerinde Mevlevî semazenlerin de Alevilerle birlikte cem yaparak bu düşüncenin somutlaştırılmış hale getirilmesi bu eleştirileri ve endişeleri artırmıştır.¹⁶

Vakfın gerek Dedeler Bilim Kurulu, gerekse Alevi Din Hizmetleri Başkanlığı tarafından üzerinde çalışılarak standartlaştırılmaya çalışılan ayin ve çeşitli din hizmetlerinde göze çarpan önemli bir noktada gelenekte Arapça olarak yapılan ayet ve hadislerle dayalı duaların Türkçeleştirilmesidir. Esasen incelediğimiz ve gözlemlediğimiz iki uygulama biçiminde bu konuda bir geçiş sürecinin yaşandığını söylemek mümkündür. Cenaze hizmetlerinde duaların Arapça ve Türkçeleri birlikte verilmiş ve yıkamadan telkine varıncaya kadar diğer Müslümanların cenaze törenleriyle uyumlu bir uygulama benimsenmiştir. Cem törenlerinde ise Fatıha ve İhlas sureleri, biat ayeti vb. dualar tamamen Türkçeleştirilerek okunmaktadır. Bu durum Arapça bilmeyenlerin yaptıkları duada ne dediklerini bilmeleri açısından müspet gibi görünse de din dilinden uzaklaşma ve yapılan çevrelerde tam doğru anlamı yakalayamama, din dilinin değişimiyle üst kimlikte, yani Müslümanlıkta marjinalleşme gibi endişeleri de beraberinde taşımaktadır.

Vakıfa ilgili getirilen bir diğer eleştiri de vakfın bir zenginler kulübü hüviyetine sahip olmasıdır.¹⁷ Vakfın faaliyetlerinden güçlü bir mali yapıya sahip olduğu anlaşılmakta, ancak bu

¹⁶ Farklı zamanlarda tekrarlanan Birlik Cem'i'nin en önemlilerinden bir 25 Eylül 2004 'de Abdi İpekçi Spor Salonunda gerçekleştirilmiştir. Sonrasında Tahtacılar@group@yahoo.com'adlı mail grubunda konuyla ilgili uzunca bir tartışma yaşanmıştır.

¹⁷ S. Murat Okan, agt.,

gücün rant elde etmeye yönelik olmadığı bilakis hizmete dönüştürüldüğünü de göz ardı etmemek gerekir. Nitekim Vakfın bir radyo ve televizyon kurulması için giriştiği yardım kampanyasındaki şeffaf tutumu bunu göstermektedir.¹⁸

Bize göre vakfın Prof.Dr.İzzetin Doğan'ın karizmatik liderliğinde oluşturulması, faaliyetlerin merkezinde onun bulunması, Doğan'dan sonraki durumun belirsizliğini de beraberinde getirmektedir. Zira, karizmatik lider etrafında oluşturulan sosyal gruplarda liderin vefatından sonra çözülme ve dağılma emareleri görüldüğü sosyolojik bir gerçekliktir.

¹⁸ Ali Uysal, agt. 80-83, bu kampanyanın detayı verilmektedir.